УДК 81'276.5:622]:811.161.2'253
DOI https://doi.org/10.32782/2409-1154.2023.62.3.8

Палій К. В.,
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри германської філології та перекладу
Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

Лупай О. Ю.,
студентка групи 501 ФФ факультету філології, психології та педагогіки
Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ЖАРГОНІЗМІВ І СЛЕНГІЗМІВ НАФТОГАЗОВОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

Анотація. Стаття присвячена особливостям перекладу жаргонізмів і сленгізмів нафтогазової галузі, а також вивченню та зіставленню понять «сленг» і «жаргон». У статті здійснено спробу з'ясувати найбільш рентабельні способи перекладу досліджуваних категорій у науковому тексті нафтогазової галузі та важливістю їх дослідження у науково-критичному дискурсі.

У XXI столітті культура мови стала дуже відрізнятися від попередніх часів. Люди почали говорити більш неформально, використовуючи такі лексичні категорії як «сленг» та «жаргон». Вони є досить цікавими за їх семантичну метафоричність та емоційну забарвленість, що виділяє їх з-поміж наукової лексики. Дані лексичні категорії використовуються для додавання емоційності мові та її осучаснення. Дослідницький інтерес щодо жаргону та сленгу завжди був і є досі. Вивчаючи різні наукові дисципліни, ми помічаємо, що дані категорії почали поступово впроваджуватися у мову науки.

Переклад сленгізмів і жаргонізмів є цікавим лінгвістичним феноменом, у статті під сленгом розуміється варіант розмовної мови, який збігається з нормами літературної мови.

В останні десятиліття відбуваються активні зміни словникового складу англійської мови, його демократизація, що призводить до нестандартної лексики. Лінгвістика останніх десятиліть активно переключилася з вивчення письмової мови на дослідження та аналіз безпосереднього живого спілкування. Функціональні різновиди застосування мови є похідними, вторинними від елементарної та основної форми – розмовної. Вивчення розмовної мови є важливим тому, що розмовна мова є єдиною істинною мовою та нормою оцінки всіх інших форм мови.

Переклад галузевого «жаргону» та «сленгу» залишається мало дослідженим, тому при здійсненні перекладу лексичних одиниць саме таких категорій виникає безліч труднощів. Зважаючи на те, що вони вживаються у науковій сфері, слід зауважити, що правильність та відповідність вимогам наукового тексту є ключовими завданнями при перекладі наукових текстів, які включають сленгову чи жаргонну термінологію. Також важливо прийняти до уваги, що сленг та жаргон мають яскраву культурологічну та національну специфічність, що може ускладнити процес перекладу.

Ключові слова: сленг, жаргон, перекладацька трансформація, розмовна мова, літературна мова.

Постановка проблеми. Особливості перекладу жаргонізмів і сленгізмів українською мовою – одна з актуальних проблем сучасного перекладознавства. Саме це постало причиною дослідження нами «жаргону» та «сленгу» у конкретній галузі науки, а саме нафтогазовій, адже у ній вище згадані категорії досить часто зустрічаються.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У XXI столітті питання жаргону та сленгу є досить актуальними. Дані категорії є дискутивними, їм присвячена ціла низка наукових праць. Багато видатних вчених та дослідників (наприклад: М. Адамс, Дж. Колман, В. Вилюман, І. Гальперін, Е. Маттіелло, Г. Менкен, Е. Партридж, Л. Лепеш та ін.) протягом довгих років досліджували жаргон, сленг, просторічну лексику та соціальні діалекти. Саме у цих сферах найчастіше виникають нові слова, що доповнюють мову і роблять її більш цікавою. Така лексика потребує більш детального вивчення та формування словників сленгізмів та жаргонізмів, особливо вони потрібні у технічних сферах, де такі слова постають галузевими термінами.

В Україні питання дослідження сленгу та жаргону не є виключним. Вітчизняні науковці (такі як: М. Ю. Руденко, Н. Дзюбишина-Мельник, О. П. Глазова, В. Ф. Нестерович, Л. О. Ставицька, О. М. Медвідь, С. І. Мангура, та ін.) теж докладали «руку» до вивчення даної категорії, зокрема у нафтогазовій сфері.

Мета наукового дослідження полягає у більш чіткому вивченні категорій «жаргон» та «сленг» для виявлення його у наукових текстах саме нафтогазової сфери та дослідження методів передачі сленгу в наукових текстах англійської мови українською.

Виклад основного матеріалу. Дослідження жаргонізмів і сленгізмів, дозволило виявити та опрацювати безліч наукових праць, де було помічено, що кожен вчений та джерело висвітлюють поняття «жаргон» по-різному. Наприклад «Енциклопедія сучасної України», визначає «жаргон» як різновид мовлення, вжитого переважно в усному спілкуванні в середовищі окремих соціальних, професійних, вікових та інших груп населення [1]. Л. Т. Масенко підкреслює, що жаргонізми – це слова, переважно експресивного та емоційно-забарвленого характеру, відображають фамільярне та гумористичне ставлення до предметів і явищ дійсності [1]. Цими словами стають загальновживані слова, які використовуються зі психологічним підґрунтям і переосмислюються у специфічному напрямку. До представників такої категорії можна віднести «шурупати» у значенні «розуміти» та «гаплик», що трактують як «кінець, крах чогось»; «автомат» – «екзаменаційна оцінка». Жаргонна лексика також може бути джерелом поповнення літературної лексики. Переважно, такими словами стають запозичені слова з інших мов. Представником може бути жаргонізм «провали-

тися». Він є відповідником німецького слова «durchfallen», що означає «провалюватися, падати». За певних обставин, слово набуває емоційної забарвленості, тому при використанні його розуміють у контексті «зазнати невдачі у чомусь» [1]. Як і в українській мові, так і в англійській існують такі «терміни-жаргонізми», які використовуються для позначення того чи іншого поняття у технічній літературі. Досить багато такої термінології прослідковується у нафтогазовій сфері. За-для здійснення адекватного перекладу таких термінів у згаданій вище сфері, перекладачі мають повністю розумітися у галузі, на тему якої подано текст-оригінал. При перекладі таких текстів, варто розуміти, що жаргонізми можуть являти собою сполучення слів, які означають певний термін – термін-жаргонізм.

Такі ж судження виникли під час дослідження поняття «сленгізм». До прикладу О. П. Глазова у своїй науковій праці зазначає: «Сленг (slang із норв. Sleng – лаятися) – це інтержаргонне явище; особливості мовлення чималих верств носіїв мови, пов'язаних не лише груповою, корпоративною спільністю, а й просторовою, наближаючись до просторіччя» [2]. На думку Т. В. Вєдєрнікової, сленг включає в себе жаргонізми та розмовну лексику, саме труднощі при використанні роблять його складним для вивчення. Як зазначає науковиця, сленг потібно відрізняти від жаргонізмів, регіональних діалектизмів, нецензурної та вульгарної лексики, хоча він має спільні риси з кожним із поданих шарів лексики [3]. Аналізуючи трактування терміну «сленг», можемо помітити, що більшість науковців чи авторів словників споріднюють сленг до категорії «жаргон».

Наразі чітко виокремимо жаргон від сленгу. З одного боку, можемо сказати, що жаргонізми, виникають у певній групі, часто у зв'язку з нововведеннями, модернізаціями та розробками, тобто, являють собою неологізми. З іншого боку, спостерігаємо, що сленг на противагу жаргону черпає свій матеріал із жаргону різних соціальних груп, відбираючи найуживаніші терміни. Саме тому, сленг іноді може називатися «загальний жаргон». Деякі слова-сленгізми досить швидко проникають у мову повсякденного вжитку, набуваючи кардинально іншого значення.

Для більш наглядного виокремлення понять «жаргон» і «сленг», нами було створено таблицю.

Відомо, що для якісного перекладу текстів з нафтогазової тематики, які місять специфічну термінологію, висвітлену жаргонізмами, варто повністю розумітися на ній як англійською, так і українською мовами. Важливим буде завдання також вивчення основ з таких наук як: хімія, фізика, геологія, інженерія тощо, оскільки вони тісно пов'язані з нафтогазовою справою та є її базовим фундаментом для вивчення. Також необхідне детальне знання основ перекладу науково-технічної літератури, вільне володіння техніками перекладу термінології.

Звертаючи увагу на терміни нафтогазової галузі, можемо помітити, що серед них є терміни-жаргонізми, та зустрічаються досить часто. Як відомо, існують терміни міжгалузеві та вузькоспеціальні, тому варто перед перекладом визначити вид термінів-жаргонізмів, та виходячи з цього підібрати правильний спосіб перекладу. За словами С. І. Мангури, міжгалузеві терміни, які можуть не мати відповідника, ми перекладаємо описовим перекладом або експлікацією, але це спосіб не є лаконічним, чого вимагає науково-технічний текст. Наступний спосіб – транслітерація. Переклад через графічне відтворення форми слова. Недоліком є «помилкові друзі» перекладача, наприклад: «data», «decade». Вони, при неправильному відтворенні, заплутують зміст тексту. Також можна використовувати калькування (використання першого відповідника зі словника) [4]. Вузькоспеціальні терміни, за словами науковиці, можуть бути представлені такими групами:

1. Слова з анімалістичним та рослинним походженням («wildcat» –пошуково-розвідувальна свердловина, «Christmas tree» – фонтанна арматура).
2. Жаргонізми («sinker» – нерентабельна нафтова свердловина, «worm – співробітник-новачок, який не має досвіду у роботі, «fish» – залишки бурильної колони, або будь-який інший матеріал, який випадково, або помилково впав у свердловину) [4].

Важливо розуміти, що деякі терміни можуть перекладатися по-різному, виходячи з контексту. Прикладом може послугувати термін нафтогазової галузі – «doghouse». Недосвідченість перекладача може завадити правильно трактувати даний жаргонізм. Враховуючи всі ключові теоретичні питання, згадані вище, спершу, слід зрозуміти контекст викладеного матеріалу у тексті оригіналі. Наступним пунктом буде виокремлення жаргонізму. На останньому етапі важливим завданням є підбір правильного значення даної лексичної одиниці.

У даному досліджені було вивчено основні теоретичні питання, які стосуються теми «Особливості перекладу жаргонізмів та сленгізмів нафтогазової галузі українською мовою». Підсумовуючи їх, можемо сказати, що сленгізми та жаргонізми досить поширені у різних мовах світу. Вчені багатьох країн займалися вивченням цієї категорії. За їх словами можемо зауважити, що поняття сленгу та жаргону деякими людьми використовуються у якості синонімів. Це спричинено тим, що ці дві категорії мають експресивно-емоційне забарвлення, але вони є зовсім різними та висвітлюють різні категорії лексики. Спираючись на тематику нашого дослідження, було з'ясовано, що у нафтогазовій галузі наявна велика кількість саме жаргонної лексики, оскільки таку використовують тільки у вузькому галузевому колі, до якого входить нафтогазова. Також було висвітлено питання теорії перекладу нафтогазових термінів-жаргонізмів. У досліджені було доведено, що існують певні критерії для перекладу даних лексичних одиниць. По-перше, слід поділити їх на міжгалузеві та вузькоспеціальні терміни. Перші ми перекладаємо описовим перекладом, експлікацією або транслітерацією. Другі – тільки описовим перекладом, знаходячи значення саме у словниках галузевої термінології.

У кожному випадку перекладу термінів-сленгізмів чи жаргонізмів з використанням загальноприйнятих норм, ми стикалися з певними труднощами. Тому, на практиці ми дослідили саме переклад специфічної термінології на прикладі нафтогазових текстів. Важливим було б закцентувати увагу на тому, що у наукових текстах нафтогазової галузі мало де можемо знайти жаргонну лексику. Зазвичай, вона досить поширена в усному перекладі або у науково-публіцистичних статтях. Тому, у ході

№	Жаргон	Сленг	Спільне
1	Обмеженість групи носіїв.	Необмеженість середовища носіїв.	Слова-найменування якихось винаходів/методів.
2	Вузькість семантичного поля.	Широке семантичне поле.	
3	Притаманна офіційна термінологія.	Більш груба лексика.	
4	Походження: слова, які позначають нововведення у певній галузі.	Походження: вживана протягом якогось часу лексика (найуживаніша термінологія).	
5	Чітке, нормативне поняття.	Поняття не обмежене нормами.	

дослідження нами був виконаний власний переклад, за допомогою термінологічних словників нафтогазової галузі. Таким чином, ми практично дослідили питання перекладу згаданої вище термінології та рентабельності використання загальноприйнятих способів перекладу. Прикладом може слугувати термін «wildcat drilling». Він є представником саме жаргонної лексики. Даний жаргонізм виокремлений нами певним методом. При перекладі, спираючись на контекст оригінального тексту, ми звернули увагу на саме це слово, оскільки воно виділяється певною невідповідністю до тематики тексту. Дослівно даний термін перекладається як «дика кішка». Ми помічаємо, що такий переклад не може бути вживаним зі словом «drilling» – «буріння». Тому, звернулися до підручників нафтогазової галузі та інших джерел, для чіткого окреслення семантики даного терміну. Проглянувши матеріал, можемо сказати, що wildcat («дика кішка») – це розвідувальна свердловина, у нерозвіданому нафтовому родовищі, але цікава для подальшої розробки. Виходячи з цього, перекладати даний термін калькуванням є неправильним підходом. Тому в перекладі нами було використано спосіб конкретизації значення, виходячи з визначення даного поняття а саме «буріння пошуково-розвідувальних свердловин». Згідно даного алгоритму можна перекласти будь-який специфічний чи вузькоспеціальний термін-жаргонізм чи сленгізм.

Зауважимо, що нами було досліджено переклад специфічної термінології нафтогазової галузі, яка вміщала у собі галузеві жаргонізми. У ході виконання практичної частини ми підтвердили, що досліджувана нами термінологія у зазначеній сфері в основному складається із жаргонізмів, адже, як було згадано, такі лексичні одиниці вживаються тільки у певних галузях. Також, на власному прикладі ми оцінили доцільність використання перекладацьких методів при перекладі жаргону в нафтогазових текстах.

Висновки. Отже, у дослідженні було проаналізовано поняття «жаргон» і «сленг». Дані категорії є досить поширеними у мовленні. Вони є експресивно-забарвленою лексикою, яка, незважаючи на вимоги, може використовуватися у наукових текстах, найменовуючи предмет чи явище, тобто поставати терміном. Також були чітко порівняні жаргон і сленг. Це нам дало зрозуміти, що сленг – це витік із різних типів жаргону та є більш глобальним поняттям, яке їх об'єднує. На противагу, було з'ясовано, що в науковій сфері діяльності використовується саме жаргонна лексика, оскільки вона є більш вузькоспеціальною та включає у собі термінологію зрозумілу лише особам пов'язаним однією галуззю.

У ході дослідження було виявлено, що досліджувана специфічна лексика не вживається в офіційних наукових доробках з причини дотримання норм написання наукового тексту, які не передбачають використання емоційно-забарвленої лексики, якою і постають жаргонізми. Але, варто зауважити, що у нафтогазовій сфері вони є досить популярними при використанні в усному мовленні та у науково-публіцистичних доробках, адже, зазвичай, вони постають саме термінами, що позначають явища та предмети.

Жаргонізми зазвичай являють собою слова, які вже були використані у мові в іншому семантичному значенні та, за потреби, набуваючи іншої семантики, стають галузевим терміном. Саме ця особливість викликає труднощі у професійних перекладачів та виникнення помилок при перекладі, що у подальшому заважає зрозуміти сенс тексту. Залежно від походження терміну-жаргонізму вчені виокремили такі способи: міжгалузеві перекладаються описовим перекладом, експлікацією або транслітерацією, а вузькоспеціальні – тільки описовим перекладом, знаходячи значення саме у словниках галузевої термінології. У ході дослідження ми виокремили ще кілька способів перекладу, враховуючи семантичні особливості терміну-жаргонізму. Такими способами перекладу є підбір словникового еквівалента (спричинено тим, що не всі жаргонізми англійської мови, а саме нафтогазової галузі, мають словниковий відповідник в українській мові) та синонімічний підбір (можемо його використовувати у випадку потреби заміни словникового еквівалента синонімом мови, на яку здійснюється переклад).

Кожен професійний перекладач прагне досягти максимальної точності та адекватності при перекладі. Для цього першочерговим завданням має бути розпізнання жаргонізму у науковому тексті та дослідження його семантики за допомогою термінологічного словника. Наступним кроком буде знаходження правильного еквівалента у мові перекладу та грамотне вживання його при перекладі. Дотримання всіх вище зазначених умов забезпечує повну адекватність отриманого тексту перекладу.

Література:

1. Енциклопедія Сучасної України: електронна версія гол. ред. І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк та ін. *Інститут енциклопедичних досліджень НАН України*. Київ, 2009. URL: https://esu.com.ua/search_articles.php?id=20334.
2. Глазова О. П. Жаргон і сленг: як ставитись до них словеснику?. *Київський університет імені Бориса Грінченка*. 2013. С. 1–2.
3. Вєдєрнікова Т. В. Особливості функціонування сучасних американських та британських сленгізмів. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського.* Серія: Філологія. Журналістика. 2021. С. 107.
4. Мангура С., Руденко Я. Особливості перекладу англомовних технічних термінів українською мовою (на матеріалі термінології нафтогазової галузі) *Лінгвістичні студії. ДонНУ імені Василя Стуса*. Вип. 40 том 2, Вінниця, 2020. С. 118–120.
5. Пустовіт Л. та ін. Словник іншомовних слів : 23 000 слів та термінологічних сполучень. *Довіра*. Київ, 2000. 1018 с.

Palii K., Lupai O. Jargon and slang translating peculiarities of the oil and gas industry into Ukrainian

Summary. The article is devoted to the peculiarities of translating jargon and slang of the oil and gas industry, as well as to the study and comparison of the concepts of "slang" and "jargon". The article attempts to find out the most cost-effective ways of translating the studied categories in the scientific text of the oil and gas industry and the importance of their study in scientific and critical discourse.

In the 21st century, the culture of language has become very different from previous times. People started to speak more informally, using such lexical categories as "slang" and "jargon". They are quite interesting because of their semantic metaphoricality and emotional coloring, which distinguishes them from scientific vocabulary. These lexical categories are used to add emotionality to the language and modernize it. Research interest in jargon and slang has always been and still is. Studying various scientific disciplines, we notice that these categories have begun to gradually be introduced into the language of science.

The translation of slangisms and jargon is an interesting linguistic phenomenon; in this article, slang is understood as a variant of colloquial speech that coincides with the norms of the literary language.

In recent decades, there have been active changes in the vocabulary of the English language, its democratization, which leads to non-standard vocabulary. In recent decades, linguistics has actively switched from the study of written language to the study and analysis of direct live communication. Functional varieties of language use are derivative, secondary to the elementary and basic form – spoken language. The study

of spoken language is important because spoken language is the only true language and the norm for evaluating all other forms of language.

The translation of industry-specific “jargon” and “slang” remains poorly researched, so there are many difficulties in translating lexical items of these categories. Given the fact that they are used in the scientific field, it should be noted that correctness and compliance with the requirements of a scientific text are key tasks when translating scientific texts that include slang or jargon. It is also important to take into account that slang and jargon have a strong cultural and national specificity, which can complicate the translation process.

Key words: slang, jargon, translation transformation, spoken language, literary language.